

اقتصاد عامل نزدیکی کشورهای قفقاز جنوبی و خلیج فارس

گسترش روابط بین کشورهای قفقاز جنوبی و کشورهای شورای همکاری خلیج فارس اهمیت فزاینده‌ای پیدا کرده است. از منظر اقتصادی، هر دو منطقه شرکای تجاری کلیدی برای یکدیگر در بخش انرژی و تنوع اقتصادی هستند.

آران نیوز : گزارش و تحلیل

اقتصاد عامل نزدیکی کشورهای قفقاز جنوبی و خلیج فارس

کشورهای قفقاز جنوبی از زمان فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، تحکیم روابط خود با کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس را دنبال کرده اند. عربستان سعودی اولین کشوری بود که استقلال آذربایجان را در سال ۱۹۹۲ به رسمیت شناخت. در سال ۱۹۹۴، آذربایجان سفارت خود را در ریاض افتتاح کرد، در حالی که سفارت عربستان در باکو در ژوئن ۱۹۹۹ تأسیس شد. آذربایجان همچنین از سال ۱۹۹۲ روابط دیپلماتیک با عمان و بحرین داشته است. عربستان سعودی به دلیل روابط خود با آذربایجان، چندین دهه بود که به دلیل درگیری در قره باغ از برقراری روابط دیپلماتیک با ارمنستان خودداری کرده است.

از همین روی؛ سفر آرمن سرکیسیان، رئیس جمهور سابق ارمنستان در اکتبر ۲۰۲۱ به ریاض، نقطه عطفی تاریخی در روابط دو کشور بود. ارمنستان نه با عربستان سعودی و نه با پاکستان روابط دیپلماتیک برقرار نکرده است. همچنین، در ۱۶ مارس ۲۰۲۳، گرجستان سی سال روابط دیپلماتیک با قطر را جشن گرفت. بنابراین، چه چیزی باعث ایجاد روابط نزدیکتر بین این دو منطقه می شود؟ چه مکانیسم های توسعه روابط را تسهیل کرده است؟

منافع اقتصادی متقابل

یکی از ابعاد کلیدی روابط قفقاز جنوبی و شورای همکاری خلیج فارس، همکاری اقتصادی است. عربستان سعودی از اواسط دهه ۱۹۹۰ در آذربایجان سرمایه گذاری را آغاز کرد. از سال ۲۰۰۹ نیز گردش تجاری بین آذربایجان و عربستان سعودی افزایش یافته است. محصولات کشاورزی آذربایجان نیز در بازارهای قطر موفق بوده اند. هر دو طرف، برای امنیت غذایی متقابل مهم هستند که همکاری اقتصادی را تحریک کرده است.

در سال های اخیر تجارت بین دو منطقه به شدت افزایش یافته است. تجارت بین آذربایجان و امارات طی پنج سال، سه برابر شد. گردش تجاری بین ارمنستان و امارات متحده عربی نیز در سال ۲۰۲۲ به بیش از یک میلیارد دلار افزایش یافت که پنج برابر سطح خود در سال ۲۰۲۱ است و ۴.۲ درصد از کل گردش تجاری ارمنستان را تشکیل می دهد. همچنین، امارات متحده عربی اکنون بیش از ۶۳ درصد از کل حجم تجارت گرجستان با کشورهای عربی را تشکیل می دهد.

انرژی همچنان عامل کلیدی در همکاری اقتصادی است. آذربایجان و عربستان سعودی هر دو علاقه مند به حفظ ثبات بازارهای جهانی نفت هستند. به طور مشابه، پروژه های مشترک انرژی به تقویت همکاری اقتصادی کمک کرده است. در سال ۲۰۱۲، شرکت آذربایجانی سوکار و شرکت سعودی سوروف اینترنشنال قراردادی را برای پروژه های نفت و گاز امضا کردند. در سال ۲۰۱۸، آرامکو عربستان همچنین یک شرکت تابعه به نام Aramco Overseas Company LLC در باکو به ثبت رساند تا صنایع نفت و گاز در آذربایجان و آسیای مرکزی را اکتشاف کند. همچنین، عربستان سعودی و آذربایجان در سال ۲۰۲۲ یادداشت تفاهمی برای تولید برق در دریای خزر امضا کردند. برای نمونه، سعودی ها ۳۰۰ میلیون دلار در نیروگاه بادی آبشرون-خیزی سرمایه گذاری کردند که هدف آن افزایش ۲۴۰ مگاوات ظرفیت تولید بادی در آذربایجان است.

امارات همچنین قصد دارد اقتصاد خود را با انرژی های تجدیدپذیر و سازگار با محیط زیست متنوع کند. در سال ۲۰۲۱، آذربایجان و امارات برای پروژه های آزمایشی انرژی های تجدیدپذیر، مانند ساخت نیروگاه خورشیدی ۲۳۰ مگاواتی، قراردادهایی امضا کردند. در ۱۵ مارس ۲۰۲۲، نیروگاه خورشیدی قره داغ که توسط شرکت «مصدر» امارات اداره می شود، در مراسمی در کاخ گلستان باکو رسماً راه اندازی شد. شرکت «نبراس پاور» قطر در حال بررسی ساخت نیروگاه های بادی در آذربایجان است. قطر آذربایجان را به عنوان یک شریک در راستای تنوع اقتصادی می بیند.

گرجستان و عربستان سعودی نیز امیدوار به توسعه روابط از طریق انرژی های تجدیدپذیر، کشاورزی، تولید، گردشگری و سایر بخش ها هستند. همچنین، امارات و ارمنستان درباره امنیت سایبری برای تنظیم همکاری های بخشی اقدام کرده اند.

روابط تجاری بین شورای همکاری خلیج فارس و قفقاز جنوبی اخیراً گسترش یافته است. در سال

۲۰۲۲، عربستان سعودی و آذربایجان پس از توافق بین شورای اتاق های عربستان و اداره توسعه تجارت کوچک و متوسط آذربایجان، شورای تجاری مشترک ایجاد کردند. این با طرح چشم انداز ۲۰۳۰ عربستان برای توسعه فرصت های تجاری در بخش های مختلف اقتصادی آذربایجان مطابقت دارد. در همین راستا، پنجمین نشست کارگروه آذربایجان و عربستان سعودی در ۱۳ آوریل ۲۰۲۳ در ریاض برگزار شد تا فرصت های بالقوه برای همکاری بین نهادهای مربوطه بررسی شود. در پایان سال ۲۰۲۲، آذربایجان همچنین به منظور تقویت همکاری های اقتصادی و گسترش روابط تجاری، خانه تجارت آذربایجان را در قطر افتتاح کرد.

سرمایه گذاری کشورهای خلیج فارس به طور پیوسته به قفقاز جنوبی سرازیر شده است. در فوریه ۲۰۱۹، قطر و آذربایجان یک کارگروه مشترک سرمایه گذاری ایجاد کردند. امارات و آذربایجان همچنین روابط خود را در زمینه املاک، امنیت غذایی و بخش لجستیک دنبال کرده اند. در همین حال، گروه ابوظبی امارات؛ محل سابق «مؤسسه مارکس- انگلس- لنین» را در خیابان روستاولی مرکزی تفلیس بازسازی و به یک برج هتل پنج ستاره تبدیل کرد.

در سال های اخیر، گردشگری نیز یک محرک کلیدی برای همکاری بوده است. آمارها نشان می دهد که گردشگری بین دو منطقه افزایش یافته است، برای نمونه در سال ۲۰۱۷، ۳۳۰۰۰ گردشگر سعودی از آذربایجان بازدید کردند که افزایش قابل توجهی از تعداد ۷۵۰۰ گردشگر در سال ۲۰۱۶ بود. جهش مشابه بازدیدکنندگان را می توان در داده های سال ۲۰۱۸ سایر کشورهای شورای همکاری خلیج فارس مشاهده کرد؛ بطوریکه تعداد گردشگران اماراتی از آذربایجان ۳۰۰ درصد و کویتی و بحرینی بیش از ۲۰۰ درصد افزایش یافت.

آذربایجان به دلیل وجود غذاهای حلال، نزدیکی جغرافیایی و آب و هوای معتدل، مقصدی جذاب برای گردشگران شورای همکاری خلیج فارس است. علاوه بر این، ویزای توریستی ۳۰ روزه برای سعودی ها و شهروندان شورای همکاری خلیج فارس پس از ورود در آذربایجان قابل دریافت است. فیصل بن عبدالله الحنزاب سفیر قطر در باکو در مصاحبه ای اعلام کرد که در چند سال گذشته، آذربایجان به دلیل امکانات زیرساختی موجود و مسافت کوتاه پروازی بین دو کشور، به مقصد مورد علاقه بسیاری از اتباع قطری تبدیل شده است. گرجستان نیز به یکی دیگر از مقاصد ارزان قیمت برای گردشگران شورای همکاری خلیج فارس تبدیل شده است.

انتظار می رود همکاری های اقتصادی بین دو منطقه بیشتر توسعه یابد. در مارس ۲۰۲۳، امارات و گرجستان برای تقویت روابط اقتصادی و تجارت دوجانبه، قرارداد مشارکت اقتصادی جامع (CEPA) را امضا کردند. قطر و گرجستان همچنین دو توافقنامه دیگر را در سال جاری امضا کردند که یکی بر حمایت متقابل از سرمایه گذاری و دیگری بر همکاری اقتصادی، تجاری و فنی متمرکز است.

علاوه بر روابط مستقیم، روابط دوجانبه از طریق همکاری نهادی نیز ایجاد می شود. پس از استقلال، آذربایجان به دنبال عضویت در بسیاری از نهادهای بین المللی بر اساس هویت مشترک مسلمانان، از جمله سازمان همکاری اسلامی (OIC) بود. این امر همچنین عربستان سعودی را به شریکی حیاتی برای همکاری در سطح نهادی تبدیل کرد. باکو میزبان اولین مجمع تجاری شورای همکاری خلیج فارس و آذربایجان در اکتبر ۲۰۱۷ بود. در نتیجه این مجمع، کشورهای شورای همکاری خلیج فارس متعهد شدند که حدود ۱.۳ میلیارد دلار در آذربایجان سرمایه گذاری کنند و آذربایجان نیز متقابلاً با تزریق ۳۰۰ میلیون دلار به اقتصاد کشورهای شورای همکاری خلیج فارس، اقدام کرد. این همکاری در چارچوب دستور کار اوپک پلاس انجام می شود.

البته برخی عوامل مهم دیگر مانند پرونده قتل عام ارامنه در روابط دو جانبه تاثیرگذار بوده است. ارمنستان برای ایجاد روابط نزدیکتر با بسیاری از کشورهای عربی به این موضوع اهمیت زیادی می دهد. در سال ۲۰۱۷، چندین کشور خاورمیانه ائتلاف خود با ایروان را برای مقابله با ترکیه در منطقه و فراتر از آن به ویژه به دلیل مواضع متفاوت در مورد اخوان المسلمین، اعلام کردند. ایروان در رابطه با ترکیه مانند سایر کشورهای منطقه از جمله مصر، شرق لیبی، سوریه و یونان در وضعیت امنیتی مشابهی قرار دارد. این عوامل به تقویت اتحاد امارات و ارمنستان کمک کرده است. در سال ۲۰۲۰، دولت موقت لیبی نیز نسل کشی ارامنه را به رسمیت شناخت.

نتیجه

گسترش روابط بین کشورهای قفقاز جنوبی و کشورهای شورای همکاری خلیج فارس اهمیت فزاینده ای پیدا کرده است. از منظر اقتصادی، هر دو منطقه شرکای تجاری کلیدی برای یکدیگر در بخش انرژی و تنوع اقتصادی هستند. آنها همچنین به ایجاد همکاری های گردشگری و تجاری بین دو منطقه علاقه دارند. این پویایی ها هم در سطح دوجانبه و هم از طریق همکاری های نهادی رخ

می دهد. در عین حال، نفوذ فزاینده ژئوپلیتیکی کشورهای قفقاز جنوبی و کشورهای شورای همکاری خلیج فارس در مناطق مربوطه خود نیز بسیار مهم است. با وجود حمایت قبلی کشورهای شورای همکاری خلیج فارس از آذربایجان در قره باغ کوهستانی، شورای همکاری خلیج فارس اکنون امیدوار است روابط خود را با آذربایجان و ارمنستان را بطور همزمان توسعه دهد. در این میان، تقویت همکاری و روابط با ارمنستان به ابزار ژئوپلیتیکی برای برخی از کشورهای منطقه برای مقابله با نفوذ ترکیه در قفقاز جنوبی تبدیل شده است.